

Закон України "Про акціонерні товариства": нові правила врегулювання корпоративних відносин

Момот Т.В., Назарова Ю., Харківська національна академія міського господарства

Інтеграція України до світової економіки, необхідність відповідати міжнародним стандартам і зростаюча конкуренція між товаровиробниками обумовили розвиток акціонерних форм господарювання. Сьогодні акціонерні товариства забезпечують 75% ВВП України, загалом їх близько тридцяти п'яти тисяч, власниками цінних паперів яких є понад вісімнадцять мільйонів акціонерів. Однак процес управління корпоративними структурами, які дозволяють акумулювати та використовувати кошти необмеженого числа інвесторів, об'єднаних спільними професійними інтересами, виявився значно складнішим за управління звичайними підприємствами. Така ситуація пов'язана з головною відмінною рисою акціонерних товариств – розмежуванням функцій володіння та управління, що реалізується через специфічну систему управління, яка складається, як правило, з чотирьохрівневої ієрархії органів корпоративного управління – загальних зборів, наглядової ради, виконавчого органу (правління) та ревізійної комісії. З одного боку, така складнобудована система управління дозволяє більш ефективно використовувати ресурси підприємства та впроваджувати в дію його стратегію, тоді як з іншого, – різноспрямованість цілей груп учасників корпоративних відносин призводить до постійного прояву типових корпоративних конфліктів, що істотно зменшує інвестиційну привабливість і вартість вітчизняних акціонерних товариств, знижує їх конкурентоспроможність на ринках капіталів, гальмує розвиток фондового ринку тощо.

Важливою подією на шляху становлення цивілізованих корпоративних відносин в нашій країні стало підписання Президентом України Закону „Про акціонерні товариства”, основними завданнями якого є захист прав акціонерів та протидія недружнім поглинанням. Перший варіант проекту закону «Про акціонерні товариства» з'явився ще у 1998 році. Починаючи з 2000 року, законопроект неодноразово виносився на розгляд парламенту, однак не був прийнятий. Як наслідок, діяльність акціонерних товариств регулювалась нормами старого Закону «Про господарські товариства», який незважаючи на численні зміни, що вносилися до нього, не врегульовував існуючі проблеми діяльності акціонерних товариств.

Різні думки зосереджені навколо нового Закону, особливо слід відмітити аналітичні матеріали: О.Кабальської, Н.Вареник, В.Грінченка, О.Дніпровського, Ю.Воропаєва, Д.Шевченка.

Новий закон містить ряд важливих нововведень щодо функціонування акціонерних товариств. Серед них, зокрема, можна виділити такі. Згідно з документом, члени правління АТ обиратимуться шляхом кумулятивного голосування, що сприятиме дотриманню справедливої пропорції представницт-

ва акціонерів в органах управління товариства. Поряд із цим, у законі передбачена норма, яка забороняє консолідацію контрольного пакета акцій без відома інших акціонерів. Для того щоб купити пакет акцій розміром від 10% і більше, необхідно за тридцять днів до його придбання письмово сповістити про це АТ та ДКЦПФР, а також опублікувати цю інформацію в офіційних друкованих органах. Важливим є те, що при такій консолідації контрольного пакета законом передбачено право міноритарних акціонерів вимагати в крупного акціонера викупу їхніх акцій за реальною ринковою вартістю.

Закон визначає типи акціонерних товариств відповідно до міжнародної практики. Згідно з документом замість відкритих та закритих АТ тепер в Україні буде два типи акціонерних товариств – публічні та приватні. При цьому в приватне акціонерне товариство не може входити більше ста акціонерів. Публічне акціонерне товариство зобов'язане пройти процедуру лістингу й входити до реєстру хоча б однієї фондової біржі.

Варто зауважити, що новий закон дозволить ефективно протидіяти рейдерським атакам і захопленням компаній. Крім механізму захисту акціонерів від прихованого скуповування цінних паперів також визначена нова процедура проведення зборів акціонерів та запроваджена бездокументарна форма обігу акцій. Документ містить чіткий перелік підстав, які дозволяють не допустити акціонера до загальних зборів. При цьому введена вимога щодо проведення загальних зборів тільки за фактичною адресою підприємства.

Закон має удосконалити процедуру управління акціонерними товариствами. Він дозволить швидше ухвалювати рішення щодо важливих питань діяльності АТ. Для цього термін письмового повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний, що мають надсилатися акціонерам персонально, скорочений до 30 днів.

При цьому товариство з кількістю акціонерів понад 1 тис. осіб не пізніше ніж за 30 днів до дати проведення загальних зборів також має публікувати в офіційному друкованому органі повідомлення про їх проведення. Публічне акціонерне товариство повинно додатково надсилати повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний фондовій біржі, на якій це товариство пройшло процедуру лістингу.

Такий підхід сприятиме оптимізації управління акціонерним товариством та забезпеченню оперативності прийняття відповідних рішень, а повідомлення біржі забезпечить публічність діяльності АТ.

Закон встановлює принцип загальнодоступності інформації про діяльність АТ, що позбавить акціонерів і правління можливості зловживати своїми правами. Зокрема, введено вимогу, згідно з якою значні угоди з активами АТ укладає не виконавчий орган, а наглядова рада або загальні збори акціонерів. Крім того, чітко визначені критерії зацікавленості в угоді, коли члени правління або акціонери втрачають права голосу з того чи іншого питання.

Прийняття закону «Про акціонерні товариства» звузить можливості рейдерів і захистить права інвесторів. Це дозволить поліпшити інвестиційний клімат у нашій країні та залучити додаткові інвестиції, у тому числі іноземні, що сприятиме розвитку економіки України.

Також слід відмітити ряд недоліків. Закон України «Про акціонерні товариства» поділяє акціонерні товариства на публічні та приватні (ПАТ та ПАТ). Очевидна незручність у використанні скорочених форм нових найменувань типів товариств, що є омонімами, — це далеко не найбільший недолік нового Закону. Небезпека криється і в часі, на який відтягнуто вступ закону в дію. Його норми почнуть працювати за шість місяців, і лише для нових акціонерних товариств. Ті ж ВАТи і ЗАТи, що були створені раніше, житимуть за законом 1991 року. Скільки підприємств можуть перетерпіти недружні захоплення протягом найближчих двадцяти чотирьох місяців - спрогнозувати важко. Депутати ж стверджують, що 2 роки - найоптимальніший строк для адаптації. Тим більше, що змінювати треба буде навіть назви компаній. Внесення змін у статутні документи або перетворення товариства - воно займає до одного року. Але для окремих товариств, у яких велика кількість громадян-акціонерів похилого віку, буде важко перейти на бездокументарну форму акцій. Це потребує певного часу для пояснення акціонерам усіх змін.

Таким чином, не дивлячись на деякі не врегульовані моменти, Закон України „Про акціонерні товариства” містить велику кількість позитивних змін, встановлюючи більш чіткі і зрозумілі правила гри для всіх суб’єктів господарювання. Однак не слід очікувати, що новий закон чинитиме швидкий і суттєвий ефект на економіку України та, частково, фондовий ринок. Скоріше за все він розрахований на середньо - і довгострокову перспективу формування цивілізованих правил гри у сфері корпоративного управління, що сприятиме збільшенню інвестицій у вітчизняну економіку та покращенню міжнародного іміджу України в світі.